

Afleidingsmanoeuvre van een bontbekplevier

HOE VOGELS HUN JONGEN GROOT BRENGEN

Uit: Nico Tinbergen's *Vogelleven*

Dit is een van de 29 hoofdstukjes uit het voortreffelijk boekje VOGELLEVEN van Nico Tinbergen, waaraan wij in ons vorige nummer reeds een bespreking hebben gewijd. Wij achten dit boekje, vooral voor beginnende, maar ook voor gevorderde vogelliefhebbers van zoveel belang, dat wij er thans, met toestemming van de Uitgeverij Ploegsma te Amsterdam, een heel hoofdstuk aan ontleenen. Wij hopen, dat dit voor vele lezers van Het Vogeljaar aanleiding zal zijn zich dit kostelijke, rijk geïllustreerde boekje aan te schaffen.

De meeste jonge vogels zijn nog zéér afhankelijk, de eerste dagen na hun geboorte. De ouders dienen hen goed te verwarmen, want anders zouden ze doodgaan van de kou. Zelfs als dit warmhouden niet meer strikt noodzakelijk is, en de ouders de jongen reeds geruime tijd alleen laten, warmen ze hen weer in geval van nood, zoals bij een plotselinge onweersvlaag. Bij vele soorten wordt het voedsel aangebracht door de ouders, maar bij anderen, zoals bij eenden en hoenderachtigen, zoeken de jongen van het begin af hun eigen voedsel. Vaak verschilt het voedsel van de jongen van dat van de ouders; zo voeden bijvoorbeeld zaadetende vinken hun kleine jongen met insecten.

Om de vele vragen over het voedsel der vogels te kunnen beantwoorden, moeten we ook precies de hoeveelheden kennen die door een familie geconsumeerd worden. Een nauwkeurig onderzoek naar soort en aantal van de prooidieren die vogels gedurende één dag brengen is zeer lonend, al vraagt het een aanzienlijk doorzettingsvermogen. Het is verbazend hoeveel jonge vogels eten, wanneer we de totale hoeveelheid vergelijken met het lichaamsgewicht van de vogel. En als het totale rantsoen van een familie berekend is, kunnen we nagaan, hoe groot de voedselvoorraad in de omgeving

zijn moet, en van hoeveel belang 't is dat vogels van dezelfde soort niet té dicht op elkaar nestelen.

Ook de wijze waarop het nest schoongehouden wordt is zeer verschillend bij de soorten onderling. Jonge zangvogeltjes zijn afhankelijk van de ouders die de faeces dienen weg te brengen, maar meeuwen en b.v. roofvogels hebben een andere manier om te voorkomen dat het nest vuil wordt. De jongen van die soorten doen een paar stappen achteruit naar de nestrand en spuiten de faeces dan met een straal naar buiten. Vaak werd ik opmerkzaam op *sperwer-* en *boomvalk-* nesten, doordat ik de witte vlekken op de bosbodem zag die het gevolg zijn van die gewoonte.

Vele eigenaardigheden in het gedrag staan in verband met de behoefte, zich tegen roofdieren te beschermen. De vogels vallen die veel sneller aan als ze jongen hebben — zelfs met gevaar voor eigen leven — dan gedurende de rest van het jaar. Een vriend van mij zag dat een *wijfjesboomvalk* gedood werd door een *havik*, die ze aanviel om haar nest te verdedigen. Behalve de werkelijke aanval, uiten vele vogels een alarmkreet, en het is interessant te zien hoe de jongen daarop reageren. Bij vele soorten maakt de alarmkreet dat de jongen ophouden met bedelen en zich neerdrukken. Vaak heb ik kuikens van *zilvermeeuwen* in mijn waarnemingshutje genomen, waar ze zich gewoonlijk best op hun gemak voelden. Maar zodra ze het „gagagagaga!” van de ouden buiten hoorden, drukten ze zich aan mijn voeten neer, hoewel ze de waarschuwendende vogels niet hadden kunnen zien.

Vele soorten lokken roofdieren weg van het nest door allerlei afleidingsmanoeu-

vres, zoals fladderen en andere verlamingsverschijnselen, om de aandacht van de vijand af te wenden van het nest. We weten nog steeds weinig over de invloed van die handeling op de roofdieren. Het schijnt dat roofvogels, wezels, andere vleeseters en zelfs slangen op een dwaalspoor worden gebracht en de neiging hebben de oude vogel te achtervolgen in plaats van naar het nest te zoeken.

Een ander type van verdedigen is zich verbergen. Gedrag en kleur zijn soms tot in verbazingwekkend fijne details daaraan aangepast. Vogels als *fazanten* en *nachtzwaluwen*, wier eieren nogal opvallend zijn maar die zelf een prachtige schutkleur dragen, blijven meestal op het nest zitten tot ge ze bijna — of soms werkelijk — kunt aanraken. *Scholeksters*, meeuwen en *sterns* zijn zelf opvallend getekend, maar bij hen zijn eieren en jongen goed gecamoufleerd. Zulke soorten, die instinctief vertrouwen op de camouflage van het broedsel, verlaten bij de geringste storing het nest. *Futen*, die bijna witte eieren hebben, verlaten het nest als de meeuwen, maar ze bedekken de eieren met waterplanten voor ze zich er af laten glijden. Bij soorten waarvan het mannetje veel opvallender gekleurd is dan het wijfje (*grauwe klauwieren* bv.) begeven de mannetjes zich met veel meer omzichtigheid naar het nest, dat ze door een dichte dekking naderen, dan de wijfjes, die er gewoon recht naar toevliegen. Zijn de jongen echter gevoerd, dan vliegt het mannetje regelrecht van het nest weg en tracht zich niet te verbergen; verondersteld wordt, dat een roofvogel meer geneigd is om de vogel te volgen dan te gaan kijken waar hij vandaan kwam. Intelligente vogels, zoals *zwarte kraaien* bijvoorbeeld, wachten tot een vogel zijn nest verlaten heeft en maken zich daarna van 't broedsel meester.

Bij vogels die in groepsverband leven, speciaal die waarvan de jongen nestvlieiders zijn, zou de vraag kunnen rijzen of elk ouderpaar zijn eigen jongen blijft herkennen en voeden, en niet elk ander jong dat hun pad kruist als het hunne beschouwen. Soorten als ganzen, *sterns* en enkele meeuwen, schijnen altijd hun eigen jongen te kennen. Sommige blijven

op het eigen territorium met hun jongen, andere trekken rond met hen. Jonge *grote sterns* vormen vaak grote groepen en vaak heeft men gedacht dat de jongen in zo'n kinderbewaarplaats zonder onderscheid door al de betrokken oude vogels werden gevoerd. Later in het seizoen echter, als de ouden en de jongen gezamenlijk wegtrekken, ziet men elke oude vogel één of twee jongen voeren (zeer waarschijnlijk zijn eigen) terwijl hij niet reageert op andere jongen, hoe zeer die ook om voedsel bedelen. Het lijkt daarom onwaarschijnlijk dat het voeden in de „bewaarschool” gemeenschappelijk gebeurt. Zelfs bij de pinguïns, waar het samenscholen der jongen ook voorkomt, is dit niet bewezen, en een nadere bestudering van dit merkwuurlijke verschijnsel zou zeker de moeite lonen.

Geven de oude vogels hun jongen onderricht? En zo ja, in wat? Daarover weten we nog steeds zeer weinig. Een ding is zeker: ze leren hun niet hoe ze moeten vliegen. Vogels die door de mens worden opgekweekt vliegen net zo goed als in de natuur opgegroeide, mits ze onder goede omstandigheden gehouden worden. Ik heb ook nog nooit van duivenkwekers gehoord die hun vogels leerden vliegen. Zelfs het „oefenen” dat jonge vogels doen terwijl ze nog in het nest zitten, is geen werkelijk „oefenen”; proeven hebben bewezen dat jonge duiven en andere vogels die men het onmogelijk maakte hun vleugels te gebruiken voor ze volwassen waren, net zo goed kunnen vliegen als vogels die hebben kunnen „oefenen”.

Maar vogels leren andere dingen. Het is waarschijnlijk dat sommige zangvogels de eigen zang van hun soort moeten leren. Vele leren reageren op de kreten van hun ouders. Een fins bioloog verwisselde eens de eieren van een *steenloper* en een *tureluur* en merkte toen dat de jongen niet reageerden op de roep van de werkelijke, maar wel op die van de pleegouders. Dit moeten ze dus geleerd hebben. Bij andere soorten schijnt de kennis van de roep der ouders ingeboren te zijn.

Nico Tinbergen: Vogelleven. Uitg. Ploegsma, Amsterdam, 1957. Prijs geb. f 4,25.